

6. 1997 Varşova Genel Kurul Toplantısı

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Parlamenter Asamblesi 6. Genel Kurul toplantısı 4-8 Temmuz 1997 tarihleri arasında Polonya'nın başkenti Varşova'da yapılmıştır.

Daimi Komite toplantısında Türkiye'ye davet edilen AGİTPA heyetinin hazırladığı rapor ele alınmıştır. Ziyaret ile ilgili raporu açıklayan heyet raportörü Guikje Roethof, ziyaret sırasında kendilerine en üst düzeyli Türk makamları ve cezaevindeki eski DEP milletvekilleri de dahil istedikleri herkesle temas imkanı sağlandığını, bu bakımdan Türk yetkililerine müteşekkird olduklarını, Türkiye'deki insan hakları ile ilgili gelişmeleri mahalinde incelediklerini, şahsen Türkiye'deki durumu 1995'de yaptıkları ziyarete nazaran daha rahatlamış bulduğunu, ziyaretin Türkiye ile AGİTPA arasında yapıcı bir diyalog sağladığını ifade etmiştir. AGİTPA Türk Grubu Başkanı Sayın Korkut Özal, AGİTPA Heyetini Türkiye'de ağırlamaktan mutluluk duyduğunu, heyetin hazırladığı raporun dengeli olduğunu, ifade ile raporu yazanlara teşekkürlerini iletmek istediğini belirtmiştir.

Söz alan Yunanlı ve GKRY'li milletvekilleri ise, raporun Türkiye'deki insan hakları ihlalleri ve Kürt sorununu yeterince ele almadığını, ziyaret sırasında Kürt kökenli Türk vatandaşlarının

yeterince dinlenmediğini izlenimini edindiklerini ileri sürerek raporu eleştirmişlerdir. Norveçli milletvekilleri ise, raporun Türkiye'deki insan hakları sorununun çözümü için operasyonel yönden zayıf kaldığını ifade etmiştir.

8 Temmuz 1997 tarihinde yapılan Daimi Komite toplantısında, başını Danimarkalı parlamenter Helle Degn'in çektiği ve çoğunluğu İskandinav ülkelerine mensup milletvekillerce imzalanan Türkiye ile bir karar tasarısı sunulmuştur. Karar tasarısında geçen yıl Stokholm'de ülkemizle ilgili olarak alınan AGİTPA kararına ve bu yıl Türkiye'yi ziyaret eden AGİTPA heyeti raporuna atıfta bulunarak,

- TCK'nın 312. ve Terörle Mücadele Yasasınının 8. maddesinin mevcudiyeti nedeni ile Türkiye'de ifade özgürlüğünün ihlal edilmekte olması;

- Eski DEP Milletvekillerinin uzun süreli mahkumiyetlerinin Asambelenin Türk Hükümetine yaptığı bütün çağrılara rağmen sürmesi;

- *Türk Hapishanelerinde işkence uygulandığı yolunda güvenilir kaynaklardan sürekli olarak raporlar alınması gerekçeleri ile;*

a. Türk hükümeti ve yetkililerinden Türkiye'deki insan hakları durumunun derhal ve gözle görülür bir şekilde iyileştirilmesi talep edilmekte,

b. Türkiye'deki insan hakları durumunun AGİTPA Genel Kurulunun Temmuz 1998 de Kopenhag'da yapılacak olan gelecek toplantısında 3.Komite raportörünün vereceği rapor doğrultusunda değerlendirilmesi önerilmekte idi.

Anılan tasarının hazırlandığından haberdar olan heyetimiz, Polonya Meclis Başkanının verdiği resepsiyonda Azerbaycan, Kazakistan, Gürcistan gibi bazı yakın delegasyonlarla derhal temasa geçmiş karar tasarılarına Türkiye ile birlikte karşı çıkmaları istenmiştir.

Toplantıda öneri hakkında söz alan TBMM Başkanvekili Sayın Uluç Gürkan, önerinin hem içerik hem de 'urgency' (acil öneriler) kapsamında verilmesi nedeni ile usul bakımından yersiz olduğunu, zira Türkiye'yi kısa bir süre önce ziyaret eden AGİTPA Başkanı Ruperez Başkanlığındaki heyetin hazırladığı dengeli raporun Türkiye'deki olumlu gelişmelerden bahsettiğini, karar tasarısının kabulü halinde Ruperez raporunun mevcudiyetinin tartışma konusu yapılmış olacağını, bunun da herşeyden önce raporu yazanlara hakaret sayılacağını; öte yandan acil gerekçesi altında kabulü istenen tasarının esasen hemen hemen her yıl gündeme getirilen hususları kapsadığını Türkiye'de acil kapsamında görüşülmesi gereken bir sorun bulunmadığını, aksine Türkiye'de yeni bir hükümetin henüz iş başına geldiğini ve ülkemizde gelecek hafta güven oylaması yapılacağını, tasarının bu olumlu gelişmeyi de göz ardı ettiğini ve iyi niyetten yoksun kişilerce verildiği izlenimi taşıyan bu önerinin kabulü halinde, Türkiye ile AGİT ve AGİTPA ilişkilerinin olumsuz yönde etkileneceğini ifade etmiştir.

Söz alan Azerbaycan ve Kazakistan heyetleri Sayın Uluç Gürkan'ı destekleyerek karar tasarısına güçlü ifadelerle karşı çıkmışlardır. Macaristan Heyeti Başkanı Andras Barsony de bir yandan Türkiye ile ilgili bir AGİTPA heyeti raporu mevcutken öte yandan böyle bir karar tasarısının verilmesinin çelişki yarattığını ifade etmiştir.

Önerinin lehinde konuşan Danimarkalı Helle Degn Türkiye'deki insan hakları uygulamalarında olumlu bir gelişme olmadığını, Türk Hükümetinin AGİT Dönem Başkanının özel temsilcisinin kabul etmesi konusunda kendisine yapılan tüm çağrıları reddettiğini ifade etmiştir.

Görüşmelerden sonra yapılan oylamada Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Özbekistan, İsviçre ve İngilizlerin oyları ile söz konusu karar tasarısı consensus -1'i sağlayamadığından genel kurula havale edilmesi reddedilmiştir.

AGİTPA Usul hükümlerine göre Daimi Komite'de reddedilen bir karar tasarısının Genel Kurula getirilmesi için üye sayısının 2/3 ü gerektiğinden yoğun çabalara rağmen bunun olmayacağını anlayan önerge sahipleri anılan öneriyi Genel Kurula getirmekten vazgeçmişlerdir.

7 Temmuz 1997 tarihinde yapılan Siyasi İşler ve Güvenlik Komitesi toplantısında ele alınan karar tasarısına Türkiye ile ilgili değişiklik önerileri verilmiştir. Bunlar:

- Türk hükümetine AGİT Dönem Başkanının özel temsilcisini davet etmesi çağrısında bulunur; (3 Nolu değişiklik önerisi)

- Eski milletvekillerinin serbest bırakılması için yaptığı çağrıtı yineler; (23 Nolu değişiklik önerisi)

- Türkiye'nin Avrupa'nın bölünmez bir parçası olduğunu kabul ederek Türk hükümetini demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü konusundaki taahhütlerini gerçekleştirme için teşvik ederek, Türkiye'nin tarihi ve kültürel özellikleri nedeni ile ki bu müslümanlığı da kapsamaktadır, Avrupa değerlerinde yer alma hakkı olmadığı düşüncesini reddeder; (24 Nolu değişiklik önerisi)

Anılan komitenin karar tasarısında yer alan konularla doğrudan ilgili olmayan bu hususlar Hollandalı parlamenterlerin başını çektiği bir grup milletvekili tarafından yapılan öneriler ile tasarıya eklenmek istenmiştir.

Söz konusu önerilerin görüşülmesine geçilmeden usul bakımından söz alan TBMM Başkanvekili Sayın Uluç Gürkan, önerilerin eklenmek istendikleri paragrafla ilgili bulunmaması nedeniyle usul kurallarınının 19. maddesine aykırı olduklarını, buna karşılık

Türkiye'yi ziyaret eden AGİTPA heyetinin hazırladığı raporun Demokrasi, İnsani Meseleler ve İnsan Hakları Genel Komitesine sunulmuş olduğunu hatırlatarak önerilerin usul yönünden reddini istemiştir.

Komite Başkanı İngiliz Bruce George, Sayın Gürkan'ın usul yönünden yaptığı itirazlara katıldığını ve önerilerin düşmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Öneri sahiplerinden Hollandalı Van Traa, Yunanistanlı ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi milletvekilleri, ileri sürülen önerilerin yalnız insan hakları ile ilgili olmayıp, siyasi boyutlarının da olduğunu, örneğin başkanın özel temsilcisinin insan haklarının yanı sıra toprak bütünlüğü ilkesi gibi siyasi ve güvenlik ile ilgili sorunları da ele alabileceğini ileri sürmüşler ve Başkandan bu kadar önemli konuları içeren önerileri re'sen engellememesini, hiç değilse komitede usul açısından görüşme açmasını ısrarla ve hayli sert ifadelerle talep etmişlerdir.

Başkanın söz konusu taleplere aynı sertlikle cevap vererek komitesi ile ilgisi bulunmayan konuların görüşülmesine izin verip vermemenin kendi yetkisinde olduğunu, bu konuda daha fazla vakit harcanmaması gerektiğini, önerilerin düştüğünü ifade ederek tartışmayı kapamıştır.

Amerikalı Senatör Hoyer'in başını çektiği bir grup milletvekili tarafından verilen 'İstanbul'un gelecek AGİT zirvesi için adaylığının ' desteklenmemesi konusunda üye devletlere çağrıda bulunulması hakkındaki değişiklik önerisi ise ABD heyeti tarafından geri çekilmiştir.

Demokrasi, İnsan Hakları ve İnsani Meseleler Genel Komitesinde AGİTPA Başkanı Ruperez ve beraberindeki heyetin 28 Nisan-1 Mayıs 1997 tarihleri arasında Türkiye'ye yaptığı ziyarete ilişkin rapor ele alınmıştır.

Toplantının başlangıcında Türkiye hakkında Siyasi İşler ve Güvenlik Komitesine verilen değişiklik önerilerinin reddedildiğini öğrenen İngiltere, Danimarka ve ABD temsilcilerinin söz konusu önerilerin Demokrasi, İnsan hakları ve İnsani Meseleler Genel Komitesinde ele alınmasını önermiştir. Genel Komite Başkanı Freimut Duve, komitelerin birbirlerine konu ve önerge aktarması gibi bir uygulamanın mevcut olmadığını belirtmiştir.

TBMM AGİTPA Türk Grubu Başkanı Korkut Özal, TBMM Başkanının daveti üzerine Türkiye'yi ziyaret eden AGİTPA Heyetinin parlamento, hükümet ve sivil toplum örgütleri temsilcileri de dahil olmak üzere geniş çerçevede temaslarda bulunduğunu, bu nedenle

hazırladığı raporun dengeli bir yaklaşımı yansıttığını, Türkiye'nin sorunlarının farkında olduğunu, ancak yasama çalışmalarının zaman aldığını, öte yandan anayasanın değiştirilmesinin zor olduğunu, son iki yılda 6 hükümet değişikliğinin yaşandığını tüm bu koşullara rağmen bir çok alanda önemli gelişmeler kaydedildiği, hatta AGİTPA heyetinin Türkiye'yi ziyaretinden bu yana bile olumlu gelişmeler gerçekleştirildiğini söylemiştir.

İngiltere, Danimarka, Almanya, ABD, Yunanistan, İtalya ve GKRY temsilcileri, Türkiye'deki insan hakları uygulamalarını eleştirmiş, bu çerçevede ifade özgürlüğü' Kürt sorunu' Kuzey Irak hareketi, eski DEP milletvekillerinin durmu gibi konuları dile getirmişlerdir.

Türk delegasyonu üyesi Sayın Hacaloğlu, Türkiye'nin uluslararası alanda imza koyduğu andlaşma ve sözleşmelere işaretler, bu metinlerin uygulanmasında sorunlar bulunduğunu, son 14 yıldır yaşanan terör olgusuyla, çocuk, kadın, yaşlı öğretmenlerden oluşan 3000 den fazla sivilin hayatını kaybettiği ülkede terörizmin demokrasiye en büyük tehdit olduğunu hiç bir ülkenin demokrasisine yönelik saldırılara kayıtsız kalamayacağı, Türkiye'nin Kürt sorununu kendi iç sorunu olarak gördüğü, İnsan Haklarından sorumlu eski devlet bakanı olarak insan hakları ihlallerinin mevcudiyetini bildiğini, ancak geçmiş döneme göre durumun düzelmekte olduğu işaret etmiştir.

AGİTPA Genel Kurul toplantısında söz alan Danimarka delegasyonu başkanı Helle Degn, Björn Elmquist, Hollandalı Van Traa ve GKRY'den Isdodors Makrides ülkemize çeşitli eleştiriler yöneltmiştir.TBMM Başkan Yardımcısı Sayın Uluç Gürkan, Türkiye'nin Avrupa'nın ayrılmaz bir parçası olduğunu, Türkiye'nin demokrasi ve laiklik alanındaki yükümlülüklerini ciddiye aldığını ifade ile AGİT'in Türkiye ile diyalogunda göz önüne alması gereken önemli bazı hususlar dikkat çekmiştir.Terörizmle mücadelede insan hakları kozunun kullanılmaması, teröre lojistik destek ve yardım sağlanmaması gerektiğini, Ege ve Kıbrıs'ta Yunan hakimiyetine izin verilmeyeceğini, Kıbrıs sorunun BMGS'nin gözetiminde sürdürülen görüşmelerle iki bölge, iki toplumlu ve Türk ve Rum taraflarının siyasi eşitliği üzerine kurulacak bir yapı ile çözümlenebileceğini ifade ve fikir özgürlüğünün her ülkede sınırı bulunduğunu bu alanda çifte standart uygulanmamasının önem arzettiğini,etnik kimliğin siyasi çıkarlara alet edilmesi ve bunun saldırgan milliyetçiliğe dönüşmesi ihtimalinin bulunduğunun gözden kaçırılmaması gerektiğini belirtmiştir.

AGİTPA Varşova Genel Kurul toplantısı önceki AGİTPA Genel Kurullarının aksine Türkiye hakkında özel bir karar alınmamış, bir açıklama yapılmamış ve Varşova kararlarına Türkiye ile ilgili hiç bir madde girmemiştir.